

Til Norges Bank

19.03.2024

Tilråkning om å utelukke Compagnie de l'Odé SE og Bolloré SE fra Statens pensjonsfond utland

Sammendrag

Etikkrådet anbefaler å utelukke selskapet Compagnie de l'Odét SE (Cie de l'Odét) og datterselskapet Bolloré SE fra Statens pensjonsfond utland (SPU) på grunn av risikoen for at selskapene medvirker til alvorlige og systematiske menneskerettighets-krenkelser. Tilrådingen gjelder hovedsakelig arbeidsforhold på oljepalmeplantasjer i Kamerun og konsekvenser for lokalsamfunn.

Cie de l'Odét og Bolloré er holdingselskaper som er notert på Euronext børsen i Paris. Ved utgangen av 2023 eide SPU aksjer for 857,7 millioner kroner, tilsvarende en eierandel på 1,15 prosent i Bolloré. Beholdningen i Cie de l'Odét var på 144 millioner NOK tilsvarende en eierandel på 0,13 prosent.

Cie de l'Odét eier 62,19 prosent av aksjene i Bolloré. Bolloré har betydelige eierinteresser i gummi- og oljepalmeplantasjer i flere land i Afrika og Asia, blant annet i Société Financière des Caoutchoucs (Socfin) der Bolloré har en eierandel på 39,75 prosent. Socfin kontrollerer Socfinaf som igjen er kontrollerende eier i Socapalm. Bolloré har en direkte og indirekte eierandel i Socfinaf på 34,4 prosent.

Etikkrådets egne undersøkelser av Socapalms plantasjedrift i Kamerun viser grove normbrudd, herunder utstrakt seksuell trakassering av kvinner begått av arbeidsledere og vektere på plantasjonen. Overgrepene rammer kvinner som arbeider på eller ferdes i eller i nærheten av Socapalm-plantasjene. Mer enn halvparten av Socapalms arbeidsstyrke er innleid eller dagarbeidere. Nesten ingen av dem har arbeidskontrakter, de tjener mindre enn minstelønn, trekkes i lønn for trygdeytelser de ikke mottar, og kan ansettes og sies opp vilkårlig. For kvinnene blir seksuelle ytelser et middel for å få jobb eller unngå å bli sagt opp. Socapalm har videre utvidet plantasjonen på områder som tilhører lokalsamfunnene og gjort tilgangen til deres eiendommer vanskelig, noe som svekker livsgrunnlaget for befolkningen.

Liknende menneskerettighetskrenkelser har i mange år også vært rapportert ved flere av Socfins plantasjer i Liberia og Sierra Leone. Etikkrådet mener at Cie de l'Odét og Bolloré medvirker til disse normbruddene som både er grove og systematiske.

Verken Cie de l'Odét eller Bolloré har bidratt med informasjon i saken. Selskapene fastholder at de som minoritetsiere i Socfin ikke har noen innflytelse over hvordan plantasjonene drives. Mangelen på formell kontroll over plantasjeselskapene er ikke avgjørende for rådets vurdering. Cie de l'Odét er kontrollerende eier i Bolloré. Bolloré har og har alltid hatt en vesentlig eierandel i Socfin og Socfinaf. Toppledelsen i Bolloré har sittet i styret i Socfin siden 1990 og i Socfinaf siden 1993. Dette tilsier, etter Etikkrådets oppfatning, at Bolloré burde ha tilstrekkelig innflytelse til å forbedre situasjonen ved plantasjonene dersom selskapet ønsket å prioritere dette. Det fremstår for rådet at verken Cie de l'Odét eller Bolloré erkjenner risikoen for å medvirke til alvorlige normbrudd knyttet til plantasjevirkosheten, og dermed heller ikke gjør noe for å få slutt på normbruddene. Rådet konkluderer med at dette gjør risikoen for at selskapene også fremover vil medvirke til alvorlige og systematiske menneskerettighetskrenkelser uakseptabel.

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Hva rådet har tatt stilling til	1
1.2	Menneskerettighetsstandarder	2
1.3	Kilder	3
2	Bollorés eierinteresser i Socfin	3
3	Etikkrådets undersøkelser av Socapalms plantasjer i Kamerun	5
3.1	Arbeidsvilkår og lønn	6
3.2	Seksuell trakassering, voldtekter og andre overgrep	7
3.3	Boliger for plantasjearbeidere	9
3.4	Landkonflikter	10
3.5	Tidligere anklager mot Socfin om brudd på menneskerettighetene	11
4	Informasjon fra selskapet	13
4.1	Etikkrådets kontakt med selskapet	13
4.2	Bollorés Human Rights Charter	13
4.3	Socfins retningslinjer for ansvarlig ledelse	14
5	Etikkrådets vurdering	15
6	Tilrådning	17

1 Innledning

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland (SPU) har vurdert fondets investeringer i og Bolloré SE¹ og Compagnie de l'Odét SE (også kjent som Cie de l'Odét SE)² opp mot retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU (de etiske retningslinjene).³ Tilrådingen gjelder hovedsakelig arbeidsforhold på oljepalmeplantasjer i Kamerun og konsekvenser for lokalsamfunn.

Både Cie de l'Odét og Bolloré er holdingselskaper som er kontrollert av Bolloré-familien. Cie de l'Odét eier 69,19 prosent av Bolloré.

Selskapene har virksomhet innenfor transport og logistikk, kommunikasjon og elektronikk. Cie de l'Odét har gjennom Bolloré betydelige eierinteresser i gummi- og oljepalmeplantasjer i flere land i Afrika og Asia, blant annet i Société Financière des Caoutchoucs (Socfin). Socfin har virksomhet i 10 land og har 52 300 ansatte.⁴ Socfin eier 64,46 prosent i Socapalm, som er Socfin's største plantasje i Kamerun.

Ved utgangen av 2023 eide SPU aksjer for 857,7 millioner kroner, tilsvarende en eierandel på 1,15 prosent i Bolloré. Beholdningen i Cie de l'Odét var på 144 millioner NOK tilsvarende en eierandel på 0,13 prosent. Begge selskapene er notert på Euronext børsen i Paris.

1.1 Hva rådet har tatt stilling til

Etikkrådet har vurdert SPU's investering i Cie de l'Odét og Bolloré opp mot de etiske retningslinjene § 4 bokstav a: «Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for (...) grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene».

I vurderingen av hva som kvalifiserer som grove eller systematiske menneskerettighetskrenkelser, baserer rådet seg på internasjonalt anerkjente konvensjoner og autoritative tolkninger av disse.

Rådet har tidligere lagt til grunn at dersom menneskerettighetsbrudd er grove, kan det være tilstrekkelig med noen få brudd for at et selskap skal utelukkes fra fondet, mens bruddene ikke behøver å være like grove hvis de er systematiske. At menneskerettighetskrenkelser er systematiske, innebærer at bruddene har et betydelig omfang. Det kan innebære at normbruddene er tallrike, at det er forskjellige typer rettigheter som krenkes eller at de foregår i mange enheter i

¹ Issuer ID:135710

² Issuer ID:135778

³ Retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utland, <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2014-12-18-1793?q=retningslinjer+++pensjonsfond+++utland>

⁴ Socfins hjemmeside, <https://www.socfin.com/en/>

selskapet og slik sett ikke fremstår som isolerte brudd, men utgjør et handlingsmønster. Rådet legger også vekt på om det er sårbare grupper som blir berørt.

Selv om det er stater og ikke selskaper som er forpliktet etter internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, kan selskaper sies å medvirke til menneskerettighetskrenkelser. I vurderingen av selskapets medvirkning til slike krenkelser legger rådet til grunn at det må være en sammenheng mellom selskapets virksomhet og de aktuelle normbruddene, og selskapet må enten ha aktivt medvirket til normbruddene eller kjent til dem uten å ha truffet tiltak for å forhindre dem.

Etter de etiske retningslinjene må normbruddene være pågående, eller det må være en uakseptabel risiko for framtidige normbrudd. I vurderingen av risiko for framtidige normbrudd, legger rådet vekt på hvordan et selskap har respondert når normbrudd er blitt avdekket, og hva selskapet har gjort for å hindre at normbrudd skjer igjen.

1.2 Menneskerettighetsstandarder

I denne saken har rådet lagt vekt på artikkel 9 i FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter som fastslår at «Enhver har rett til frihet og personlig sikkerhet.» FNs menneskerettighetskomité har utdypet retten til personlig sikkerhet som «*protections against any intentional infliction of bodily or mental injury*» som blant annet inkluderer vold mot kvinner og krenkelser begått av private sikkerhetselskaper.⁵

Viktig er også artiklene 6 og 7 i FN konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), som fastslår retten til rettferdig lønn og trygge og sunne arbeidsforhold. Komitéen til ØSK har klargjort at «arbeid» slik konvensjonen viser til, betyr anstendig arbeid. "*This is work that respects the fundamental rights of the human person as well as the rights of workers in terms of conditions of work safety and remuneration. [...] These fundamental rights also include respect for the physical and mental integrity of the worker in the exercise of his/her employment.*"⁶ Når det gjelder retten til rettferdige og gode arbeidsforhold, fastslår komitéen at forbud mot og sanksjonering av seksuell trakassering hører til de sentrale forpliktelsene i artikkel 7.⁷

⁵ FNs menneskerettighetskomité, General comment No 35, Article 9 (Liberty and security of persons), 16 December 2014, CCPR/C/GC/35, avsnitt 9, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/244/51/PDF/G1424451.pdf?OpenElement>

⁶ FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, General Comment No. 18: The Right to Work (Art. 6 of the Covenant), 6 February 2006, E/C.12/GC/18, avsnitt 7, <https://www.refworld.org/docid/4415453b4.html>

⁷ FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, General comment No. 23 (2016) on the right to just and favourable conditions of work (article 7 of the International Covenant on Economic, Social and

FNs konvensjon for avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner (CEDAW) er også relevant for saken. CEDAW-komitéen har presisert at selskaper bør adressere alle former for kjønnsbasert vold som forekommer på arbeidsplassen eller påvirker kvinner, inkludert seksuell trakassering.⁸

Videre har rådet lagt vekt på at ILO har anerkjent retten til et trygt og sunt arbeidsmiljø som en grunnleggende rettighet. Konvensjonen om sikkerhet og helse i arbeidsmiljøet (nr 155) er siden 2022 inkludert i ILOs kjernekonvensjoner.⁹ Videre fastsetter ILO konvensjon nr 190 om vold og trakassering at «*violence and harassment in the world of work can constitute a human rights violation or abuse, and that violence and harassment is a threat to equal opportunities, is unacceptable and incompatible with decent work.*»¹⁰

1.3 Kilder

Denne tilrådingen er hovedsakelig basert på undersøkelser av Socapalms plantasjedrift i Kamerun. Undersøkelsen er gjennomført ved hjelp av konsulenter og omfattet blant annet et feltbesøk til plantasjene i september 2023.

Konsulentene gjennomførte intervjuer med ansatte på steder der de var trygge og kunne snakke fritt. Det ble også gjennomført fokusgruppesamtaler med kvinner og medlemmer av lokalsamfunn. Dokumenter som ansatte, arbeidere, lokale myndigheter og landsbyboere delte, blant annet arbeidskontrakter, lønns slipper og helse rapporter ble også gjennomgått.

Bolloré, Socfin og Socapalm ble anmodet om møter i forkant av undersøkelsen, tilbudt oppsummeringsmøter og felles besøk til relevante steder, men selskapene avslo å bidra til undersøkelsen.

Tilrådingen bygger i tillegg på offentlig tilgjengelig informasjon fra sivilsamfunnet og nyhetsmedier, samt informasjon på selskapenes nettsider.

2 Bollorés eierinteresser i Socfin

Bolloré eier 39,75 prosent av aksjene i Société Financière des Caoutchoucs (Socfin), som gjennom datterselskapene Socfinaf og Socfinasia driver plantasjer i

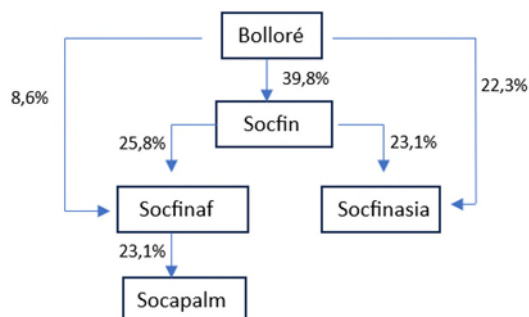
Cultural Rights), 7 April 2016, E/C.12/GC/23,
<https://www.refworld.org/docid/5550a0b14.html>

⁸ FNs kvinnekomité (CEDAW Committee), General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19, 26 July 2017, CEDAW/C/GC/35,
<https://digitallibrary.un.org/record/1305057>

⁹ Konvensjon om sikkerhet og helse og arbeidsmiljøet (ILO nr. 155), 1981,
https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C155 og
Konvensjon om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet (ILO nr 187), 2006,
https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C187

¹⁰ Konvensjon om avskaffelse av vold og trakassering i arbeidslivet (ILO nr 190), 2019
https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190

henholdsvis Afrika og Asia. Bolloré har direkte og indirekte eierandeler i Socfinaf (34,4 prosent) og Socfinasia (45,4 prosent). Socfin er kontrollerende eier i Socfinaf som igjen er kontrollerende eier i Socapalm med en eierandel på 64,64 prosent. Bolloré har en indirekte eierandel i Socapalm på 23,1 prosent.

Figur 1: Bollorés eierintresser i Socfin og Socfinaf¹¹

Socfin er notert på børsen i Luxemburg, men er direkte og indirekte kontrollert av to aksjonærer. Bolloré og den belgiske forretningsmannen Hubert Fabri eier til sammen 95,13 prosent av aksjene i Socfin.

I mai 2023 startet Bolloré og Hubert Fabri en prosess med å ta Socfin av børsen. Denne prosessen er ikke slutført. Ifølge aksjonæravtalen er hensikten å styrke Fabris innflytelse i Socfin.¹² Bolloré skal etter dette ha en eierandel på 37,75 prosent i Socfin. Bollorés stemmerettigheter vil bli overført til Fabri. Styresammensetningen vil ikke endres. Socfins styre består av fem medlemmer, hvorav tre er oppnevnt av Fabri og to av Bolloré. Bolloré vil motta utbytte i samsvar med eierandel. Det er kjent at Henri Fabri er en nær venn av Vincent Bolloré som er styreleder og kontrollerende eier i Bolloré.

Som de største aksjonærene har forskjellige medlemmer av familiene hatt lederposisjoner i ulike enheter av konsernet. Bolloré har i mange år hatt styreposisjoner både i Socfin og Socfinaf. Vincent Bolloré som til 2022 var styreleder og CEO i Bolloré, har sittet i styret i Socfin siden 1990. Hans sønn Cyrill Bolloré som nå er CEO i Bolloré, ble oppnevnt til styret i Socfin i 2022, og tok da over etter en fetter. Hubert Fabri er styreleder i Socfin. To av hans sønner er også styremedlemmer.¹³

¹¹ Socfin Annual Report 2022, <https://www.socfin.com/wp-content/uploads/2023/04/2022-Socfin-Annual-report.pdf> og : Pham Van, L. 2020, Unravelling the Socfin Group, Amsterdam, The Netherlands: Profundo, <https://www.profundo.nl/download/profundo200210>

¹² Avis aux actionnaires de Société Financière des Caoutchoucs (SOCFIN), Luxembourg, 27 June 2023, <https://www.cssf.lu/wp-content/uploads/SOCFIN-Information-complementaire-27-juin-2023.pdf>

¹³ Socfin Annual Report 2022.

I Socfinaf har Vincent Bolloré og Cyrill Bolloré vært styremedlemmer siden henholdsvis 1993 og 2018.¹⁴ Socfinaf har et lån på 20 millioner EUR fra Bolloré Participations S.E., som er et selskap eid av Bolloré familien.¹⁵

I årsrapporten og i kontakten med Etikkrådet har Bolloré understreket at det er en minoritetsaksjonær i Socfin, og at det derfor ikke har noen innflyelse over Socfins eller Socapalms virksomhet.¹⁶

I forbindelse med at fire frivillige organisasjoner klaget inn Bolloré til OECDs kontaktpunkt i 2013 på grunn av konsekvensene av Socapalms virksomhet på arbeidere, lokalsamfunn og miljø, ble partene enige om en tiltaksplan for å forbedre forholdene ved plantasjene.¹⁷ I en pågående rettssak i Frankrike, er Bolloré anklaget for å ha unnlatt å gjennomføre denne planen. Bolloré har hevdet at det ikke har innflytelse over Socfin til å sikre dette.¹⁸ Retten har beordret Bolloré til å underbygge sin påstand, blant annet ved å fremlegge styredokumenter og referater fra generalforsamlingene i Socfin de siste fire årene. Socfin skal ha delt noen referater, men ifølge retten holdt tilbake visse dokumenter som skal være avgjørende for å fastslå i hvilken grad Bolloré har innflytelse over Socfin og Socapalm. Den 29. september 2023 ble Socfin pålagt å utbetale en erstatning på 140 000 EUR til saksøkerne. Retten tok ikke stilling til spørsmålet om innflytelse, men Socfin ble ilagt dagbøter på 4 000 EUR inntil selskapet fremlegger dokumentene.¹⁹

3 Etikkrådets undersøkelser av Socapalms plantasjer i Kamerun

Socapalm driver seks plantasjer i tre regioner i Kamerun: Dibombari, Edéa, Mbambou and Mbongo (Littoral region), Eséka (Centre region) og Kienké (Southern Region).²⁰ Alle er oljepalmeplantasjer, og to av disse produserer også gummi. Socapalms plantasjer dekker et område på ca 580 km² hvorav ca 370 km² drives.

¹⁴ Socfin Annual Report 2022.

¹⁵ Socfin Annual Report 2022.

¹⁶ Bolloré Business Report 2022 <https://www.bollore.com/en/publications/>, og epost til Etikkrådet datert 29 august 2023.

¹⁷ France National Contact Point, Follow-Up To Specific Instance, Statement of 17 March 2014, Socapalm: A Concerted Roadmap for Enhancing Living and Working Conditions for Plantation Employees and Local Populations.

¹⁸ Tiltaksplanen var et resultat av en klage fra flere frivillige organisasjoner til OECDs nasjonale kontaktpunkt i 2013, <https://mneguidelines.oecd.org/database/instances/be0018.htm>

¹⁹ Rfi, 2.10.2023, La Socfin condamnée en France à verser 140 000 euros à des riverains camerounais, <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20231001-la-socfin-condamn%C3%A9e-en-france-%C3%A0-verser-140-000-euros-%C3%A0-des-riverains-camerounais>

²⁰ Socapalm Rapport développement durable 2022, <https://www.socfin.com/wp-content/uploads/2023/05/2022-Socapalm-Rapport-developpement-durable.pdf>

3.1 Arbeidsvilkår og lønn

Ifølge Socapalm arbeidet det 7 335 personer på plantasjene i desember 2022.²¹ Under halvparten av arbeidsstyrken er fast ansatt i selskapet. De fleste arbeiderne er fast ansatt hos kontraktører som Socapalm leier inn for å utføre manuelt arbeid på plantasjene. Midlertidig ansatte blir brukt til spesielle oppgaver.²² Et stort antall arbeidere blir engasjert på daglig basis (se Tabell 1).

Tabell 1: Oversikt over type arbeidere (etter ansettelsesforhold) ved Socapalms plantasjer per desember 2022

Ansettelsesforhold	antall	% av total arbeidsstyrke
Totalt antall arbeidere på Socapalms plantasjer	7 335	100
Fast ansatte hos Socapalm	2 591	35
Midlertidig ansatte hos Socapalm	769	10
Innleide arbeidere fra 13 kontraktører	3974	54
Dagarbeidere	566	7

Socapalm samarbeider i tillegg med 1 252 småbrukere som bruker et ukjent antall lokale arbeidere der de fleste bor i Socapalms boliger (se avsnitt 3.3).²³

Fast ansatte

Ifølge arbeiderne som ble intervjuet i Etikkrådets undersøkelse, er fast ansettelse begrenset til personer som arbeider i administrasjonen, prosesseringsanlegg og som opererer maskiner. Fast ansatte har kontrakter, betaler til trygdeordninger, har helseforsikring og har krav på å bo gratis i Socapalms boliger. Dette gjelder 35 prosent av arbeiderne. Kontraktene som ble gjennomgått, viste imidlertid at viktige bestemmelser manglet, slik som arbeidstid per dag, arbeidsdager per uke, overtidarbeid og sykefravær, vilkår for avskjedigelse og varslingstid. De manglet også informasjon om muligheter for klage og varsling om kritikkverdige forhold.

Lønnen varierte fra 0,1-0,3 EUR per time.²⁴ For å få lønn tilsvarende minstelønnen i Kamerun på 55,24 EUR per måned, må en fast ansatt arbeide 200-550 timer per måned. Kontraktene spesifiserte ikke hvordan og når lønnsutbetalingene skjer.

²¹ Socapalm Rapport développement durable 2022.

²² Det er litt uklart hvordan Socfin definerer midlertidig ansatte (*intermediates*), men det ser ut til at de blir satt til å gjennomføre spesifikke oppgaver.

²³ Socapalm Rapport développement durable 2022, s. 32, 108-112.

²⁴ Det er uklart om dette er netto- eller bruttolønn.

Dagarbeidere, midlertidig ansatte og kontraktsarbeidere

Mer enn 60 prosent av arbeidskraften er enten innleid eller blir engasjert på daglig basis. Disse arbeiderne utfører kjerneaktiviteter på plantasjene som rydding, planting, vedlikehold og høsting. I intervjuene kom det fram at noen av dagarbeiderne hadde arbeidet på Socapalms plantasjer i mer enn 30 år.

Ifølge Socapalm har alle dagarbeiderne, midlertidig ansatte og ansatte hos kontraktørene skriftlige avtaler. Dette er ikke i samsvar med funnene i rådets undersøkelser som indikerer at nesten ingen av arbeiderne (95 prosent) hadde kontrakter. Uten avtaler har arbeiderne ingen rettigheter verken når det gjelder ansettelse eller oppsigelse eller andre arbeidsvilkår.

De få arbeidskontraktene som ble gjennomgått, anga en månedslønn på 61 EUR for 24-25 dagers arbeid, som er i samsvar med nasjonal minstelønn.²⁵

Arbeidernes lønns slipper viste imidlertid en månedslønn på 52.05 EUR og et lønnstrekk på 2,71 EUR for sosial- og sykeforsikring, selv om disse arbeiderne ikke var blitt registrert i den nasjonale trygdeordningen (CNPS). Det er rimelig å anta at vilkårene for arbeiderne uten kontrakt i beste fall er de samme som for de som har kontrakt.

Undersøkelsen tyder altså på at de fleste arbeiderne på plantasjene ikke har noen arbeidsavtale, tjener mindre enn minstelønn og at arbeidsgiveren gjør ulovlige lønnstrekk for en trygdeordning som arbeiderne ikke deltar i.

3.2 Seksuell trakassering, voldtekter og andre overgrep

Alle lokalsamfunnene rundt plantasjene har rapportert om voldtekter, overgrep og trakassering, med unntak for landsbyene nær Eseka og Kienke-plantasjene.²⁶ Overgrepene rammer kvinner som arbeider på Socapalm-plantasjene, og kvinner som ferdes i eller i nærheten av plantasjene.

I intervjuene og samtaler i fokusgruppene ble det rapportert om tre voldtektstilfeller fra 2021-2023 og ett i 2016, i eller like ved plantasjene. Voldtektene skal ha blitt begått av arbeidere på Socapalm-plantasjene eller av vektere som arbeidet for Socapalm. To av kvinnene ble også angrepet med kniv og hardt skadet.

Gjennom samtalene kom det frem at voldtektene gjerne skjer i forbindelse med at kvinnene må gå gjennom Socapalm-plantasjene for å komme til familienes egen eiendom, der de høster palmenøtter. Det er vanlig at mennene beskylder kvinnene for å ha stjålet fra Socapalm for å «rettferdiggjøre» overgrepene.

²⁵ Socapalm Rapport développement durable 2022, s. 34.

²⁶ Gjennom frivillige organisasjoner og fokusgruppediskusjoner med kvinner møtte konsulentene ofre for voldtekt, seksuell utnyttelse og trakassering. Så langt det var mulig, ble kvinnenes vitnesbyrd verifisert gjennom samtaler med andre kvinnegrupper i landsbyen, landsbyledere og nærliggende politistastasjoner.

Voldtektene ser i liten grad ut til å bli etterforsket og straffet, og bare i tilfellet fra 2016 skal Socapalm ha gitt erstatning til kvinnen.

Samtlige deltakere i de kvinnelige fokusgruppene bekreftet at de kjente til tilfeller der ansatte eller arbeidere ved Socapalm har stilt krav om "*sex for passage*" og "*sex for work*." Kvinnene opplever at det er en betydelig risiko for trakassering og overgrep når de går gjennom eller arbeider alene i og nær plantasjene. Særlig når de bærer på palmenøtter, er risikoen stor for at de blir konfrontert av menn som krever sex for at de skal få lov til å gå gjennom plantasjen («*sex for passage*»). Både vektere og arbeidere på Socapalm-plantasjen tar det for gitt at kvinnene har stjålet palmenøttene fra plantasjen. Når kvinnene benekter dette, tilkaller vekterne ofte politiet, som da, ifølge kvinnene, støtter vekterne, deltar i trakasseringen eller overgrepene, eller holder kvinnene på politistasjonen til de har betalt bøter. Selv om det ikke er uvanlig at lokalbefolkningen samler inn palmenøtter når de går gjennom plantasjen, ser det ikke ut til at Socapalm har gjennomført tiltak for å skille mellom palmenøtter produsert på lokale gårder og palmenøtter produsert på selskapets plantasje.²⁷

"*Sex for work*"-regimet følger et mønster der Socapalms arbeidsledere eller kontraktører med ansvar for å hyre inn arbeidere, krever sex fra kvinnelige arbeidere på Socapalm-plantasjene for at de skal få beholde jobben eller få jobb på plantasjen. Ifølge en av kvinnene: "*Be they subcontract or employee, each of us here has made resort to sex in the hope to have advantages.*" Kvinnene som normalt ikke har arbeidsavtaler, mente at de ikke hadde noe valg for å sikre familiens levebrød. Ved å gi etter kunne de unngå ytterligere ydmykelser fra andre Socapalm-ansatte og familiemedlemmer.

Selv om Socapalm har opprettet borgervernkomitéer (*villager vigilance committees* (CVV)) for å gjennomføre kontroller og redusere spenningen mellom Socapalm og lokalsamfunnene, opplyste kvinnene som ble intervjuet, at CVV-medlemmene følger det samme mønsteret. For kvinnene har det bare økt antallet menn (kalt "*chauds*") de må tilfredsstille for å kunne bevege seg fritt mellom gårdene sine og plantasjene, og noen kvinner oppga at de har opptil fem "*chauds*".

Kvinnene har tre muligheter til å anmelde voldtekt: til landsbysjefen, til politiet eller til Socapalm gjennom selskapets klagemekanisme. Socapalm tilbyr ingen egen klagemekanisme for kvinner eller en kvinnedrevet *hotline*. Nesten alle landsbysjefer i Kamerun er menn, og alle politistasjonene rundt Socapalms plantasjoner ledes av menn. Kvinnene som ble intervjuet, sa at de ble møtt med skepsis og krav om å skaffe penger til politiets etterforskning før de kunne avgi forklaring. Disse påstandene ble avvist av politiet. Alle kvinnene ga uttrykk for at de har liten eller ingen tillit til Socapalms klagemekanisme, ettersom de hadde

²⁷ Medlemmer av lokalsamfunnet rapporterte at andre plantasjoner i Kamerun reduserer denne usikkerheten ved å sørge for at palmenøttene ikke etterlates uten tilsyn ved veikanten, eller ved å la folk beholde mindre mengder (den mengden en person kan bære).

varslet om tilfeller der Socapalm etter deres mening hjalp gjerningsmenn med å rømme før politiet fikk avhørt eller arrestert dem.

The Gender Based Violence Information Management System (GBVIMS) lister opp seks typer kjønnsbasert vold, hvorav fem ser ut til å forekomme i Socapalms konsesjon, nemlig: voldtekt, seksuelle overgrep, fysisk vold, nektelse av ressurser og muligheter (*denial of resources, opportunities or services*) og psykiske og emosjonelle krenkelser.²⁸

3.3 Boliger for plantasjearbeidere

Socapalm driver 32 boområder med rundt 5 000 hus i og rundt sine seks plantasjer, der både fast ansatte og kontraktsarbeidere bor.²⁹ Mange av arbeiderne kommer fra den engelskspråklige delen av Kamerun, som for tiden er preget av borgerkrig, og har derfor begrenset tilgang til alternative bosteder.

Boområdene ble etablert på 1960- og 70-tallet. Som en del av privatiseringsavtalen med myndighetene i 2000, forpliktet Socapalm seg til å renovere og oppgradere boligene til nasjonale boligstandarder.³⁰ I forbindelse med klagesaken til OECDs kontaktpunkt i 2013 lovte Bolloré å forbedre levekårene i boområdene igjen og til internasjonale standarder.³¹

I 2021 var rundt 20 prosent av husene blitt oppgradert eller erstattet med nye.³² Hvis Socapalm fortsetter i samme tempo, vil rundt 45 prosent av arbeiderne fortsatt bo i boliger som de som er avbildet nedenfor i 2060, når konsesjonsavtalen går ut.

Figur 2 Bilde av boliger i Socapalms boligområder tatt i oktober 2023³³

²⁸ The Gender Based Violence Information Management System (GBVIMS) beskriver seg selv som "an inter-agency partnership between the United Nations Population Fund (UNFPA), the International Rescue Committee (IRC), and the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), in consultation with the Inter-Agency Standing Committee Sub-Working Group on Gender and Humanitarian Action and the Gender-Based Violence Area of Responsibility Working Group of the Protection Cluster", se <https://www.gbvims.com/> og <https://gbvims.com/wp/wp-content/uploads/Annex-B-Classification-Tool.pdf>

²⁹ Socapalm Rapport développement durable 2022, s. 36

³⁰ Myndighetene i Kamerun privatiserte Socapalm i 2000.

³¹ Se fotnote 17 og omtale i avsnitt 3.5.

³² Socapalm Rapport développement durable 2021, <https://socapalm.com/publications/?lang=en>.

³³ Bildet er tatt av Etikkrådets konsulenter.

3.4 Landkonflikter

I 2000 privatiserte myndighetene i Kamerun Socapalm og solgte selskapet til Socfin. På det tidspunktet var bare 250 av de 785,3 km² som Socapalm eide, blitt utviklet til plantasjer. Ifølge avtalen med myndighetene skulle Socapalm i løpet av to år identifisere alle landområder som ikke var egnet for plantasjeutvikling. Dette førte til at Socapalms konsesjonsområder i 2005 ble redusert til vel 58 km² samtidig som Socapalm ble pålagt å returnere 4,2 km² land til lokalsamfunnene og 174,3 km² land til myndighetene, samt sette av en tomt på 1,25 km² til Socapalms fabrikker og kontorer.³⁴ I avtalen fra 2000 var det også et krav om at Socapalm ikke skulle beplante et område på 2,5 km² rundt lokalsamfunnene.³⁵

I 2013, som følge av klagen til OECDs nasjonale kontaktpunkt, forpliktet Bolloré seg i tiltaksplanen til *"to ease conflicts over land and to do so by renewing the dialogue on land-related issues between neighboring residents and Socapalm, by finalizing the boundaries of land granted to Socapalm and updating indemnification to provide fairer compensation for losses suffered."*³⁶ Tiltaksplanen forutsatte direkte forhandlinger mellom Socapalm og lokalsamfunnene om hvordan man skulle trekke opp grensene for områdene og jordbruksarealene rundt lokalsamfunnene for å sikre deres tilgang til mat og livsgrunnlag i takt med befolkningsveksten i landsbyene. Socapalm valgte i stedet å inngå en avtale med myndighetene i Kamerun i 2015 om at grensene skulle fastsettes av en trepartskommisjon bestående av Socapalm, myndighetene og landsbysjefer som var oppnevnt av myndighetene. Det er så langt laget noen preliminnære kart, men etter det rådet kjenner til har Socapalm ennå ikke gitt noe land tilbake til lokalsamfunnene.

På samme tid har Socapalm konvertert 120 km² med primærskog, beitemark og åkerland til plantasjer, økt plantet areal fra 250 km² i 2000 til vel 370 km² i 2022 og plantet til mange andre områder. I nærheten av Edea-plantasjene ser dette ut til å omfatte områder som tidligere ble brukt av lokalsamfunn, ettersom graver som ble anlagt før 2005, nå ligger innenfor plantasjen.

Socapalm ser også ut til å ha ryddet og plantet på land som innbyggerne på grunnlag av skjøter har eiendomsrett til. Satellittbilder viser at Socapalm ser ut til å ha ryddet eksisterende jordbruksland slik at landsbyen Apouh nær Edea blir

³⁴ Endringen i leieavtalen henviser til Decree n°76-166 av 27 April 1976, som fastslår at all jord eies av Kamerun stat, og at tildeling av jord og fastsettelse av grenser til lokalsamfunnene skal utføres av «*collectivités territoriales décentralisées*», som er en administrativ enhet under Ministère des Domaines, du Cadastre et des Affaires Foncières (MINDCAF).

³⁵ Leasingavtalen fra 30. Juni 2000 fastsetter i §6h "The lease shall NOT replant on an area of 250 ha, located around the village communities. The exact areas shall be designated together with Government authorities and the Lessee. This is to cater for the livelihoods of communities."

³⁶ France National OECD Contact Point, Follow-Up To Specific Instance, Statement of 17 March 2014, Socapalm: A Concerted Roadmap for Enhancing Living and Working Conditions for Plantation Employees and Local Populations, <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Institutionnel/Niveau3/Pages/bd7a00fc-6949-450b-bc40-aa09ac044ab0/files/21b23690-2ce1-4c6f-a45f-d82f6cf1b889>, s. 3 pkt. 2.

liggende inneklemt i en smal korridor langs riksveien fra Edea til Kribi. Socapalm har satt opp vaktårn for å hindre lokalbefolkningen i å gå gjennom plantasjonen til sine tidligere eiendommer som nå er overtatt av Socapalm. Bruken av disse tårnene og Socapalms sikkerhetsapparat har ført til anklager om bruk av vold og overgrep, inkludert tilfeller av seksuell trakassering og overgrep som beskrevet i avsnitt 3.2. Landsbysjefer har anmodet Socapalm om å etterleve kravet om ikke å plante til området rundt landsbyene og å tilbakelevere land til lokalsamfunnene, noe som skal ha ført til at de er blitt arrestert og instruert av politiet og myndighetene om "ikke å irritere Socapalm".³⁷

3.5 Tidligere anklager mot Socfin om brudd på menneskerettighetene

Socfin har i mange år blitt anklaget for tvangsflytting, tap av livsgrunnlag, svært dårlige arbeidsforhold, seksuell trakassering av kvinner og kvinnelige arbeidere, landkonflikter, avskoging og miljøskader i forbindelse med plantasjedriften. Påstandene har blitt reist av frivillige organisasjoner, og deres undersøkelser har omfattet flere land i Afrika, blant annet Kamerun, Liberia, Sierra Leone, Ghana, Nigeria og Kambodsja. Noen av disse er referert i tabellen nedenfor.

År	Anklager
2010-2017	Mellom 2010 og 2017 behandlet OECDs nasjonale kontaktpunkter for ansvarlig næringsliv i Belgia, Frankrike og Luxembourg en klage fra fire frivillige organisasjoner (Sherpa, CED, FOCARGE og Misereor) som hevdet at Socapalm var ansvarlig for miljøskade og alvorlige negative konsekvenser for arbeidere og lokalsamfunn, samt manglende åpenhet. ³⁸ I 2013 ble partene enig om en tiltaksplan ³⁹ som til nå ikke har resultert i konkrete forbedringer. Kontaktpunktene avsluttet saken på grunn av lite fremgang i implementeringen av tiltaksplanen og fordi Socfin og Socapalm avviste uavhengig monitorering. ⁴⁰
2019	Organisasjonen Bread for All publiserte en granskningsrapport om Socfins plantasjoner, Salala Rubber Corporation og Liberian Agricultural Company, i Liberia. Kvinner rapporterte om seksuell trakassering og vold på plantasjene begått av sikkerhetsvakter og plantasjeledere med ansvar for kontraktsarbeidere. ⁴¹ Kvinnene som ble utsatt for overgrepene, jobbet på plantasjene, søkte om kontraktsarbeid eller solgte mat til arbeiderne på plantasjene. Lederne skal ha krevd sex fra kvinnene mot at de skulle få jobb, for

³⁷ Basert på intervjuer og offentlige protokoller.

³⁸ OECD Responsible Business Conduct, <https://mneguidelines.oecd.org/database/instances/fr0014.htm> og <https://mneguidelines.oecd.org/database/instances/be0018.htm>;

³⁹ France National Contact Point, Follow-Up To Specific Instance, Statement of 17 March 2014, Socapalm: A Concerted Roadmap for Enhancing Living and Working Conditions for Plantation Employees and Local Populations, <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Institutionnel/Niveau3/Pages/bd7a00fc-6949-450b-bc40-aa09ac044ab0/files/21b23690-2ce1-4c6f-a45f-d82f6cf1b889>

⁴⁰ OECD Responsible Business Conduct, <https://mneguidelines.oecd.org/database/instances/be0018.htm>

⁴¹ Bread for all 2019, Struggle for Life and Land, https://www.heks.ch/sites/default/files/documents/2021-12/Bfa_Socfin_Report_Update_Nov_19.pdf. Socfin mener at anklagene er overdrevne og feilaktige, se <https://www.socfin.com/dashboard/wp-content/uploads/2019/04/00-Text-BFA-VFinale.pdf>

	å utbetale lønn til dem for arbeid som de allerede hadde utført, eller for at de skulle få beholde jobben. Kvinnene ble truet med voldtekt, oppsigelse eller sagt opp hvis de avviste mennenes krav. På grunn av frykt og skam ble få tilfeller av voldtekt og seksuelle overgrep på plantasjene anmeldt.
2019	Basert på rapporten fra Bread for All, klaget organisasjonen the Green Advocates International the International Finance Corporation (IFC) inn for the Compliance Advisor Ombudsman (CAO) fordi IFC hadde gitt et lån til Salala Rubber Corporation i strid med blant annet IFCs standarder. Klagen er ikke avgjort. ⁴²
2019	Den belgiske organisasjonen FIAN publiserte en rapport om menneskerettighetskrenkelser ved Socfins plantasjer i Sierra Leone, basert på undersøkelser i 2012, 2016 og 2018. Rapporten beskriver blant annet alvorlige konflikter med lokalsamfunn om tilgang til land og landrettigheter med betydelige konsekvenser spesielt for kvinners livsgrunnlag og forverring av lokalsamfunnenes situasjon. ⁴³
2019, 2021	Nye påstander om seksuell utnyttelse, overgrep og andre former for kjønnsbasert vold i og rundt Socapalm ble rapportert av the World Rainforest Movement. ⁴⁴ Samme organisasjon rapporterte også om kjønnsbasert vold og utnyttelse av kvinner på Socfins plantasje i Sierra Leone. ⁴⁵
2022-2023	Etter en undersøkelse i regi av The Roundtable for Sustainable Palm Oil (RSPO), der Socfin er medlem, besluttet RSPO i mai 2023 at Socapalm måtte " <i>continue intensive communication and engagement with all of the affected local communities, be more proactive in increasing awareness of Socapalm policies</i> " blant annet når det gjaldt opplæring i retningslinjer vedrørende seksuell trakassering. ⁴⁶
2023	På oppdrag fra Socfin undersøkte Earthworm Foundation to plantasjer i henholdsvis Kamerun og Liberia. Undersøkelsen bekreftet seksuelle overgrep og trakassering, manglende tilbakelevering av land, manglende kompensasjon

⁴² CAO Assessment Report, Regarding Concerns in Relation to IFC's Investment in Salala Rubber Corporation-01/Margibi and Bong (IFC Project #26510) in Liberia, March 2020, https://www.cao-ombudsman.org/sites/default/files/downloads/CAOAssessmentReport_SalalaRubberCorporation-01_Liberia_March2020_ENGLISH.pdf og <https://www.cao-ombudsman.org/cases/liberia-salala-rubber-corporation-src-01margibi-bong-counties>

⁴³ FIAN, Case Report 2019, Land Grabbing for Palm Oil in Sierra Leone, Analysis of the Socfin Case from a Human Rights Perspective, https://www.fian.be/IMG/pdf/fian_b_report_landgrab_in_sl_malen_2019_full.pdf

⁴⁴ WRM et.al 2019, Breaking the Silence: Harassment, sexual violence and abuse against women in and around industrial oil palm and rubber plantations. https://www.wrm.org.uy/wp-content/uploads/2019/03/Breaking-the-Silence_8March2019.pdf; WRM 2020, Communities in West and Central Africa Resist Industrial Oil Palm Plantations, Even in Times of Covid-19, <https://www.wrm.org.uy/bulletin-articles/communities-in-west-and-central-africa-resist-industrial-oil-palm-plantations-even-in-times-of-covid-19>; DW 2021, Accaparement des terres au Cameroun : la Socapalm indexée <https://www.dw.com/fr/accaparement-des-terres-au-cameroun-la-socapalm-index%C3%A9e/video-56176376?maca=fr-Twitter-sharing>;

⁴⁵ WRM 2021, Sexual Exploitation and Violence against Women at the Root of the Industrial Plantation Mode, WRM Bulletin 253, <https://www.wrm.org.uy/bulletin-articles/sexual-exploitation-and-violence-against-women-at-the-root-of-the-industrial-plantation-model>

⁴⁶ RSPO Decision 29 May 2023, <https://rspo.org/rspo-secretariat-reaches-final-decision-on-post-verification-assessment-monitoring-of-socapalm-s-a/>

til landeiere ved utvidelsen av plantasjen, forurensing av drikkevann til lokalsamfunn, m.m. ⁴⁷
--

4 Informasjon fra selskapet

4.1 Etikkrådets kontakt med selskapet

På bakgrunn av de alvorlige anklagene mot Socfin og selskapets datterselskaper i flere land, inkludert Liberia, kontaktet Etikkrådet Bolloré i februar 2021. I sitt svar fra april 2021 viser selskapet til sine etiske retningslinjer, retningslinjer for samfunnsansvar og menneskerettigheter samt sine forpliktelser i henhold til den franske loven om aktsomhetsplikt (*Devoir de Vigilance*), men forklarer at Bollorés retningslinjer og aktsomhetsvurderinger for å identifisere, forebygge og redusere risiko ikke gjelder for selskaper som selskapet ikke kontrollerer.

Etter nye påstander om brudd på menneskerettighetene i Socapalm kontaktet rådet Bolloré på nytt i august 2023 og ba selskapet legge til rette for et besøk til Socapalm. Bolloré gjentok at selskapet var en minoritetsaksjonær og uttalte at *"we do not have the power to intervene and are not involved, for instance, in the management of plantations. More specifically, Socfin's activities are not included in the scope of Bolloré Group's duty of care Plan pursuant to French law as Socfin is not a subsidiary thereof."* Bolloré avslø å samarbeide om rådets undersøkelse av Socapalm.

Både Bolloré og Cie de l'Odét har fått tilsendt et utkast til tilrådning. Ingen av selskapene ønsket å gi kommentarer. Bolloré skrev: *«We have no further comment other than, since we held a minority stake, we are not involved in the management of Socfin activities, as indicated in our first message of August 29 2023.»*⁴⁸ Cie de l'Odét oppga samme begrunnelse.⁴⁹

4.2 Bollorés Human Rights Charter

Bolloré har publisert et «*Human Rights Charter*» der selskapet forplikter seg til blant annet å gjennomføre aktsomhetsvurderinger basert på internasjonale menneskerettighetsstandarder som FNs veiledende prinsipper for ansvarlig næringsliv og OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og ILOs kjernekonvensjoner.⁵⁰ Selskapet har prioritert «*Upholding workers' rights across*

⁴⁷ Earthworm 2023, Earthworm publishes first findings of investigations into allegations against Socfin Group, <https://www.earthworm.org/news-stories/earthworm-publishes-first-findings-of-investigations-into-allegations-against-socfin-group>

⁴⁸ Epost fra Bolloré til Etikkrådet, 23. januar 2024.

⁴⁹ Epost fra Cie de l'Odét til Etikkrådet, 18. mars 2024.

⁵⁰ Bolloré 2021, Bolloré Group Human Rights Charter, [bollore-group-human-rights-charter.pdf](https://www.bollore-group.com/human-rights-charter.pdf)

our entire value chain", «fundamental rights of communities and residents in proximity to our activities», og "Constantly striving to give back to society."

4.3 Socfins retningslinjer for ansvarlig ledelse

I 2022 oppdaterte Socfin sin "*Responsible Management Policy*",⁵¹ der selskapet slår fast at *"the Socfin Group commits to ensure that the rights of any individual working in the operations falling within the scope of application of this policy are respected according to applicable local, national, and international legislation, including the eight fundamental conventions of the International Labour Organization."*⁵² Socfin lister opp 13 nøkkelpunkter som gjelder for virksomheten, blant annet at:

- Rekrutteringspraksisen er åpen og rettferdig, og det oppfordres til direkte rekruttering.
- Arbeidstakernes helse og sikkerhet skal beskyttes mot enhver risiko som kan føre til varig skade, sykdom eller død.
- Arbeidstakerne skal ha skriftlige arbeidsavtaler på et språk de forstår med informasjon om arbeidsvilkårene.
- Arbeidstakerne skal ikke utsettes for noen form for diskriminering som utgjør et brudd på menneskerettighetene.
- Trakassering og overgrep er forbudt. Retningslinjer og prosedyrer for å forebygge og avbøte enhver form for trakassering eller overgrep, særlig av seksuell karakter, skal implementeres.
- Når selskapet tilbyr boliger, skal disse oppfylle kriteriene for hygiene, sikkerhet og anstendige boforhold.⁵³

Socfin har videre forpliktet seg "*to respect the rights of local communities in all our operations and supply chains.*" Socfin fastslår at det respekterer lokalsamfunn og urfolks tilgang til land og landrettigheter, at det anerkjenner tradisjonelle rettigheter til jakt og sanking på sine plantasjoner, og at det har etablert en klagemekanisme i samsvar med FN's veiledende prinsipper for ansvarlig næringsliv. "*This is used to bring ongoing disputes to a solution; the implementation of the agreed remedy measures is jointly monitored by the community(ies) and Socfin and/or by mutually agreed third party(ies).*"⁵⁴ Socfin hevder at selskapet har gjort konkrete fremskritt i implementeringen av tiltaksplanen fra 2013 og mener at det nå etterlever alle sine retningslinjer.

I november 2017 inngikk Socfin et samarbeid med organisasjonen Forest Trust (nå Earthworm Foundation) for å overvåke gjennomføringen av tiltaksplanen fra 2013. Earthworm gjorde en undersøkelse av arbeidsforholdene ved Socapalm og

⁵¹ Socfins hjemmeside, Commitments, <https://www.socfin.com/en/commitments/>

⁵² Socfin 2022, Socfin Group Responsible Management Policy, <https://socfin.com/wp-content/uploads/2022/09/2022.03.30-Socfin-Group-Responsible-Management-Policy.pdf>, p.5.

⁵³ Socfin Group Responsible Management Policy 2022. Annex 5/6

⁵⁴ Socfin Group Responsible Management Policy 2022. Annex 5/6

publiserte et sammendrag av rapporten 30. juli 2023. Den slo fast at anklager om manglende jordbruksland og dermed livsgrunnlag for lokalsamfunnene, kjønnsbasert vold og seksuell trakassering, plantasjeutvikling på lokalsamfunnenes hellige steder, vannforurensning og mangelfull tilgang til drikkevann ved Socapalms plantasje i Dibombari var underbygget. Earthworm gjennomførte også en undersøkelse av Socfins Salala Rubber Corporation i Liberia i 2023. Menneskerettighetskrengelsene som ble avdekket der, var i hovedsak de samme som for Socapalm.⁵⁵

I august 2023 kunngjorde Socfin at det ville implementere handlingsplaner for å adressere normbruddene ved Dibombari-plantasjen. Selskapet skriver også at *"In most cases, it is noted that Socfin had already put in place a number of corrective measures to address the issues."* Handlingsplanen som ble oppdatert i desember 2023, viser at ytterligere tiltak er gjennomført, men den gir lite konkret informasjon om hva tiltakene faktisk innebærer og hvordan de er gjennomført.⁵⁶

5 Etikkrådets vurdering

Etikkrådet har vurdert fondets investeringer i Cie de l'Odét og Bolloré opp mot menneskerettighetskriteriet i de etiske retningslinjene. Cie de l'Odét er kontrollerende eier i Bolloré. Bollorés eierinteresser i selskapet Socfin og Socapalm som driver oljepalmeplantasjer i Kamerun, er redegjort for i avsnitt 2 ovenfor.

Rådets undersøkelser av Socapalms plantasjer i Kamerun har avdekket mange og til dels grove brudd på arbeidstakerrettighetene. Rådet anser den seksuelle volden, voldtekter, og trakasseringen av kvinner fra Socapalms arbeidsledere og sikkerhetsvakter som særlig alvorlig. Både kvinner som må passere plantasjen og kvinner som arbeider på Socapalms plantasjer er utsatt for slike overgrep. Kvinnene befinner seg i en svært sårbar situasjon. De er avhengige av arbeid på plantasjene for å sikre levebrødet, samtidig som arbeidslederne later til å bruke sin posisjon til å utnytte dem seksuelt. Rådet anser en slik praksis som grove menneskerettighetskrengelser. Det faktum at Socfin ikke har sørget for en varslingskanal som kvinnene har tillit til, betyr at saker sannsynligvis underrapporteres og at overgriperne kan fortsette å operere ustraffet. Rådet merker seg også at det i flere år har vært rapportert om overgrep og seksuell trakassering av kvinner og kvinnelige arbeidere ved nesten alle Socapalms plantasjer og ved Socfins plantasjer i Liberia og Sierra Leone.

⁵⁵ Earthworm 2023, Earthworm Foundation's Deep Dive Grievance work-Salala Rubber Corporation (SRC). Investigation of allegations relating to SRC operations. Public Summary of EF Findings and Recommendations, https://www.earthworm.org/uploads/files/EF-Public-report_SRC_310723.pdf

⁵⁶ Socfin, 2023, Socapalm Dibombari Action Plan, August 2023, Update December 2023, <https://www.socfin.com/wp-content/uploads/2023/12/2023.12.15-%E2%80%93-Socfin-%E2%80%93-Socapalm-Dibombari-%E2%80%93-Action-Plan-%E2%80%93-Update-December-2023.pdf>

Mer enn 60 prosent av Socapalms arbeidsstyrke er innleid eller dagarbeidere. Disse arbeiderne utfører det daglige, manuelle arbeidet på plantasjene og flere ser ut til å ha jobbet for Socapalm i mange år. Rådet legger vekt på at nesten ingen av disse ser ut til å ha arbeidskontrakter, tjener mindre enn minstelønn, trekkes i lønn for trygdeytelser de ikke mottar, og kan ansettes og sies opp etter arbeidslederens og kontraktørens eget forgodtbefinnende. Rådet mener at denne praksisen gjør det mulig å utnytte sårbare arbeidstakere som har få andre sysselsettingsmuligheter, og bryter med retten til anstendig arbeid.

Mange av Socapalms arbeidere bor i boområder som administreres av selskapet. Rådets funn tyder på at mindre enn 20 prosent av husene oppfyller en tilfredsstillende boligstandard. Konflikter med lokalsamfunn om tilgang til landområder er fortsatt uløst, 18 år etter at Socapalm ble pålagt å returnere land til lokalsamfunnene, og 13 år etter at det ble laget en tiltaksplan for å forbedre forholdene. Rådet merker seg at Socapalm også synes å ha utvidet plantasjonen på områder som tilhører lokale innbyggere og gjort tilgangen til innbyggernes eiendommer vanskelig. Socapalms overvåking og sanksjonering av påståtte tyverier utgjør en trussel mot lokalsamfunns-medlemmenes personlige integritet og evne til å sikre seg et levebrød.

Rådet konkluderer med at selskapets praksis på mange områder bryter med internasjonalt anerkjente menneskerettigheter. Normbruddene er alvorlige og tallrike, de foregår i mange av Socfins enheter, og de har pågått over mange år. For rådet fremstår dette som et systematisk handlingsmønster.

Rådet merker seg at Socfin har en omfattende menneskerettighetspolicy som i prinsippet er rettet mot mange av de normbruddene som rådets undersøkelse har avdekket, men som ikke ser ut til å bli gjennomført. Rådet noterer seg at Bolloré selv anfører at dets egne retningslinjer og aktsomhetsvurderinger for å identifisere, forebygge og redusere risiko ikke gjelder for selskaper som Bolloré ikke kontrollerer. Bolloré har av samme grunn ikke bidratt til å opplyse saken og har ikke kommentert utkastet til tilrådning utover å opplyse at selskapet er minoritetseier i Socfin.

Cie de l'Odé er kontrollerende eier i Bolloré. I samsvar med tidligere tilrådninger mener Etikkrådet at morselskapet er ansvarlig for datterselskapers aktiviteter når de har bestemmende innflytelse over virksomheten i datterselskapet. Videre mener rådet at Bolloré gjennom sitt eierskap, medvirker til menneskerettighetskrenkelser som Socapalm har det direkte ansvaret for. Bollorés anførsel om at det ikke har noen innflytelse over hvordan plantasjene drives og hvordan menneskerettighetspolicyen blir implementert ettersom selskapet er minoritets-aksjonær i Socfin, har etter rådets vurdering mot de etiske retningslinjer liten betydning. Rådet legger heller ikke vekt på at Bolloré har overlatt stemme-rettighetene i Socfin til hovedaksjonæren i Socfin i forbindelse med at selskapet er tatt av børs. For rådet er det vesentlig at Bolloré har og alltid har hatt en vesentlig eierandel i Socfin og at toppledelsen i Bolloré

har sittet i styrene i Socfin og i Socfinaf i mer 30 år. Etter rådets oppfatning tilsier en eierandel på 39,75 prosent i Socfin og 34,4 prosent i Socfinaf samt langvarig styrerepresentasjon i begge selskapene at Bolloré burde ha nok innflytelse til å forbedre situasjonen. Mangelen på formell kontroll over plantasjeselskapene er ikke avgjørende for rådets vurdering.

Etter rådets oppfatning erkjenner verken Cie de l'Odét eller Bolloré risikoen for å være involvert i alvorlige krenkelser av menneskerettighetene knyttet til plantasjevirkosomheten. Rådet finner ingen indikasjoner på at Bolloré i denne saken etterlever sin menneskerettspolicy som bl.a. er basert på FNs veiledende prinsipper for ansvarlig næringsliv, ettersom det ikke vil bruke sin innflytelse til å få slutt på normbruddene. Rådet konkluderer med at dette gjør risikoen for at selskapene også fremover vil medvirke til alvorlige og systematiske menneskerettighetskrenkelser uakseptabel.

6 Tilråding

Etikkrådet anbefaler at selskapene Compagnie de l'Odét SE og Bolloré SE utelukkes fra Statens pensjonsfond utland.

Svein Richard
Brandtzæg
Leder

Siv Helen Rygh
Torstensen

Cecilie
Hellestveit

Vigdis
Vandvik

Egil Matsen